



گزارش نبرد لشکر ۴۴ قمر بنی هاشم (س) در عملیات والفجر ۸

راوی: سیدمحمد فاطمی*
تهیه و تنظیم: حجت‌الله کریمی**

<p>تیپ ۴۴ قمر بنی هاشم (س) براساس مأموریتی که در اوایل دی‌ماه ۱۳۶۴ به این یگان ابلاغ شد، با ۶ گردان و با هدف تأمین و حفظ جناح راست عملیات، در عملیات والفجر ۸ شرکت کرد. این یگان یکی از موفق‌ترین یگان‌ها در محور عملیاتی البحرار بود و موفق شد در شب اول عملیات با ۳ گردان، صددرصد اهداف را تصرف کند. در ادامه عملیات نیز نیروهای این یگان با مقاومت در برابر پاتک‌های دشمن به مدت ۲۱ روز، از پیشروی نیروهای ارتش عراق جلوگیری کردند تا اینکه خط پدافندی تثبیت شد. مقاله پیش رو، عملکرد تیپ ۴۴ قمر بنی هاشم (س) را در عملیات والفجر ۸ از زمان ورود به منطقه عملیات و شروع اقدامات شناسایی، مهندسی و... تا تثبیت خط پدافندی در خط حد محول‌شده به این یگان بررسی می‌کند.</p> <p>واژه‌های کلیدی: عملیات والفجر ۸، تیپ ۴۴ قمر بنی هاشم (س)، جاده استراتژیک، لشکر گارد ریاست جمهوری عراق.</p>	<p style="text-align: center;">چکیده</p>
---	---

مقدمه

فشار بودند، بتوانند با موضعی برتر در مذاکرات صلح شرکت کنند. در چنین فضایی، عملیات بزرگ والفجر ۸ پس از طی مراحل پیچیده و طولانی و مباحث فراوان نظامی و سیاسی طراحی شد.

این عملیات در تاریخ ۱۳۶۴/۱۱/۲۰ با هدف تصرف فاو و تهدید بصره از جنوب آغاز شد و تا ۱۳۶۵/۲/۹ ادامه یافت. در عملیات والفجر ۸، قوای خودی به استعداد ۱۴۰ گردان پیاده و ۱۶ گردان توپخانه وارد کارزار شدند. دشمن نیز ۱۳۶

پس از اجرای عملیات‌های بدر و خیبر، در صحنه نظامی، ایران ابتکار عمل را به دست گرفت، اما موفقیت این عملیات‌ها به اندازه‌ای نبود که در میدان سیاست نیز ابتکار عمل را در اختیار مسئولان سیاسی کشور قرار دهد. بنابراین، می‌بایست یک عملیات بزرگ طراحی و اجرا می‌شد تا تصمیم‌گیران سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران که به شدت از سوی مجامع بین‌المللی برای پذیرش صلحی غیرشرافتمندانه تحت

* راوی مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ در تیپ ۴۴ قمر بنی هاشم (س) در عملیات والفجر ۸
** کارشناس و پژوهشگر مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس

سال دوازدهم □ شماره چهارم و هشتم □ بهار ۱۳۹۳

۳۱ عاشورا برای تحقق طرح مانور می‌بایست وارد عمل می‌شدند. در مرحله چهارم نیز همه یگان‌های اشاره‌شده حضور داشتند.^(۳)

تیپ مستقل ۴۴ قمر بنی هاشم (ع) جزء یگان‌هایی بود که می‌بایست در مرحله اول عملیات حضور می‌یافت. این یگان مأموریت داشت ضمن عبور از منطقه لشکر ۵ نصر، حد فاصل رودخانه اروند و جاده آسفالت فاو - البحار را در جناح راست منطقه عملیات پوشش دهد. پاک‌سازی دشمن در امتداد رودخانه اروند به طرف شمال، حدفاصل اروندرود و جاده فاو - البحار از وسط نخلستان و پدافند این فاصله در امتداد و روبه‌روی نهر خرم مأموریت این یگان در مراحل بعدی بود. گزارش عملکرد این یگان که یکی از موفق‌ترین یگان‌های شرکت‌کننده در عملیات والفجر ۸ بوده موضوع این نوشتار است. این مقاله براساس گزارش عملیات سیدمحمد فاطمی راوی مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ در تیپ ۴۴ قمر بنی هاشم (ع) در عملیات والفجر ۸ تهیه و تدوین شده است.

پیشینه تیپ ۴۴ قمر بنی هاشم (ع)

نیروهای تیپ قمر بنی هاشم (ع) عمدتاً از شهرهای زرین شهر، قمشه و سمیرم در استان اصفهان و بروجن، شهرکرد و لرندگان در استان چهارمحال و بختیاری تأمین و پشتیبانی می‌شدند. در این تیپ به غیر از فرمانده تیپ و چند نفر از اطرافیان وی که از اهالی شهر اصفهان بودند، بقیه از پایگاه‌های شهرهای مورد اشاره اعزام شده و با لهجه‌های مختلف صحبت می‌کردند.

قبل از عملیات، نیروهای این یگان در اردوگاه‌های چهارده معصوم، سرشوق و شهید باغبان مستقر بودند و آموزش‌های لازم (عقیدتی و نظامی) را فرامی‌گرفتند. در این اردوگاه‌ها، دانش آموزان - که بیشترین تعداد نیروهای بسیجی یگان را تشکیل می‌دادند - علاوه بر آموزش‌های فوق در کلاس‌های درس نیز شرکت می‌کردند.^(۴)

منطقه عملیاتی تیپ ۴۴

منطقه عملیاتی تیپ ۴۴ قمر بنی هاشم (ع) در ۱۱ کیلومتری

گردان پیاده، ۳۳ گردان زرهی، ۳۳ گردان مکانیزه، ۲۹ گردان کماندو و ۲۰ گردان گارد ریاست جمهوری را به کار گرفت. در نتیجه این عملیات، بیش از ۵۰۰۰۰ عراقی کشته یا زخمی شدند و حدود ۲۱۰۵ نفر از آنها به اسارت نیروهای خودی درآمدند. همچنین ۳۹ فروند هواپیما، ۵ فروند بالگرد، ۵۴ تانک و نفربر، ۱۵۰ قبضه توپ صحرایی، ۵۵ قبضه پدافند هوایی، ۵ دستگاه مهندسی، ۲۵۰ دستگاه خودرو و ۲ ناوچه موشک‌انداز دشمن منهدم گردید. علاوه بر این، ۹۵ دستگاه تانک و نفربر، ۲۰ قبضه توپ پدافند هوایی، ۳۰ دستگاه مهندسی و ۱۸۰ دستگاه خودرو نیز به غنیمت گرفته شد.^(۱) فاو به عنوان منطقه انتخاب‌شده برای اجرای عملیات والفجر ۸ ویژگی‌های منحصر به فردی داشت. «مهم‌ترین علت انتخاب منطقه فاو برای عملیات، نوع و ویژگی‌های زمین منطقه بود. وجود آب در سه جناح عملیات و رویارویی با دشمن تنها در یک پیشانی جنگی و همچنین امکان اجرای آتش سبک و پر حجم توپخانه موجب انتخاب آن شد.»^(۲) در طرح عملیات، ۴ مرحله پیش‌بینی شده بود که می‌بایست بدین ترتیب انجام می‌شد:

۱. عبور از رودخانه اروند، شکستن خط و پاک‌سازی سرپل به دست آمده.
۲. تصرف شهر فاو، رسیدن به خور عبدالله و استقرار در مثلث شمال شهر که از تقاطع سه جاده البحار، فاو - بصره و ام‌القصر تشکیل شده بود. همچنین استقرار در پایگاه موشکی در شمال غربی شهر فاو.
۳. پیشروی تا ابتدای کارخانه نمک و تشکیل خط دفاعی به موازات این نقطه از ساحل تا خور عبدالله.
۴. رسیدن به زمین انتهای کارخانه نمک و کانال انتهای کارخانه که روی جاده ام‌القصر تا ساحل اروندرود واقع شده بود.

لشکرهای ۷ و لیعصر (عج)، ۵ نصر، ۴۱ نارالله، ۳۱ عاشورا، ۲۵ کربلا و تیپ‌های ۴۴ قمر بنی هاشم (ع) و ۳۳ المهدی (عج) انجام مأموریت مرحله اول عملیات را برعهده داشتند. در مرحله دوم، لشکرهای ۲۷ حضرت رسول (ص) و ۱۷ علی بن ابیطالب (ع) و در مرحله سوم، لشکرهای ۸ نجف و



حسین خرازی فرمانده لشکر ۱۴ امام حسین^(۷) - علی زاهدی فرمانده تیپ ۴۴ قمر بنی هاشم^(۸) در جمع سه تن از نیروهای لشکر ۱۴ (منطقه فاو).

۸۰۰ متر بود. دو طرف ساحل اروند نیز در منطقه عملیاتی تیپ ۴۴ قمر به عرض بین ۱۰۰ تا ۱۵۰ متر از چولان* پوشیده شده بود. چولان‌ها که در زمین باتلاقی سبز شده بودند، هنگام مد رودخانه معمولاً به زیر آب می‌رفتند. حاشیه اروند نیز از انبوه نخلستان‌ها پوشیده شده بود. در محدوده یگان به‌طور میانگین، عمق آنها به حدود ۳/۵ کیلومتر می‌رسید که به‌وسیله نهرهای منشعب از اروند در هنگام مد آبیاری می‌شدند.^(۹)

نهرها: در محدوده خط حد یگان تقریباً ۱۶ نهر وجود داشت که از میان آنها فقط دو نهر فرعی ۲ و کبیر در این منطقه برای استفاده در عملیات انتخاب شد. جزرومد آب در کم و زیاد شدن حجم آب در نهرها تأثیر بسیاری داشت. عرض و طول و عمق نهرها در طول مسیر متفاوت بود.^(۱۰)

عوارض مصنوعی

عوارض مصنوعی محدوده یگان را تعدادی جاده، سیل بند و

* چولان یا جگن گیاهی است بدون ساقه با برگ‌های نوک‌تیز و با مقطع مثلثی که گاو میش‌ها به خوردن آن رغبت دارند.

جنوب جاده خسروآباد و جناح راست محدوده عملیاتی قرارگاه کربلا به عرض ۳ کیلومتر واقع شده بود.^(۵) تیپ ۴۴ قمر بنی هاشم^(۶) در عملیات والفجر ۸ با استعداد ۶ گردان عمل‌کننده در منطقه‌ای به طول ۳/۵ و عرض ۳ کیلومتر در دو محور با خط حد زیر وارد عمل شد. محدوده ساحل خودی مابین نهر فرعی ۲ تا جاده گشایش در حدود ۳ کیلومتر بود و در ساحل دشمن خط حد یگان از محدوده تک‌درخت (شاخص منطقه) شروع شده، از یک طرف به جاده شنی (۵۰۰ متر بالاتر از نهر الخشی) و از سمت دیگر به جاده آسفالت (فاو - البحار) منتهی می‌شد.^(۱۱)

عوارض طبیعی منطقه

رودخانه اروند: رودخانه اروند یا اروندرود از تلاقی سه رود بزرگ دجله، فرات و کارون تشکیل شده است و با حرکت آب از طرف شمال به جنوب به خلیج فارس می‌ریزد. آب این رودخانه که از دریا تأثیر می‌پذیرد، اغلب دارای دو حرکت جزرومد می‌باشد که در طول شبانه‌روز، ۴ بار تکرار می‌شود.^(۱۲) ارتفاع آب در عمیق‌ترین قسمت رودخانه به ۱۵ متر می‌رسد.^(۸)

عرض رودخانه اروند در منطقه عمومی تیپ نزدیک به

در مرحله دوم، یک گروه موتورسوار و یک گروه استراق سمع تشکیل شد که هر دو تحت امر فرمانده یگان بودند و با وی وارد منطقه شده، فعالیت‌های شناسایی را آغاز کردند. در مرحله سوم، یک گروه تجسس تشکیل شد که وظیفه اش جست‌وجو در داخل نخلستان‌ها برای یافتن مقرها، انبارها، قبضه‌های خمپاره‌انداز و نیز گرفتن اسیر بود. در مرحله چهارم نیز یک گروه شناسایی (پشتیبانی) تشکیل شد که می‌بایست در ادامه عملیات وارد منطقه شده، وضعیت دشمن را بررسی می‌کرد.^(۱۲)

با وجود تلاش فراوان نیروهای اطلاعات - عملیات تیپ ۴۴ قمر برای انجام دادن یک شناسایی کامل، شناسایی‌های انجام‌شده کاستی‌های نیز داشت که سبب نگرانی نیروهای واحد اطلاعات - عملیات شده بود. در این میان، مهم‌ترین موضوع، آگاهی نداشتن از عمق خاک دشمن بود. برای حل این مشکل، مسئول اطلاعات یگان در تماسی با علی زاهدی فرمانده تیپ ۴۴ قمر بنی هاشم^(ع)، اعلام کرد: «ما برای اینکه از عمق خاک دشمن هم اطلاعاتی داشته باشیم چند نقطه را شناسایی کرده، برای [این کار] مسیر رفت و برگشت و حتی امکانات مورد نیاز را هم فراهم کرده [ایم].» در همین خصوص، برادر زاهدی از فرماندهی قرارگاه کربلا استعلام کرد که پاسخ قرارگاه منفی بود. بنابراین، شناسایی عمق خاک دشمن میسر نشد. از دیگر ضعف‌های اطلاعاتی یگان، اطلاع اندک از سرعت، جریان و حالت جزرومد اروندرود بود. اطلاعات یگان از این موارد فقط به گزارش‌های ارسالی از یگان‌های دیگر یا جداول جزرومد محدود می‌شد.^(۱۳)

وضعیت ارتش عراق منطقه عملیاتی دشمن

منطقه عملیاتی ارتش عراق در محدوده یگان ۴۴ قمر بنی هاشم^(ع)، از نظر وضع طبیعی، رودخانه و ساحل آن مانند منطقه خودی بود. بستر رودخانه پوشیده از موانع سیم خاردار و خورشیدی بوده، بعد از آن سنگ‌های بتونی و تعدادی سنگر

خاکریز تشکیل می‌دادند. منطقه عملیاتی لشکر به جز موارد یادشده از هرگونه عارضه دیگری خالی بود. تردد وسایل نقلیه سبک و سنگین در فصل زمستان محدود به این جاده‌ها و سیل‌بندها بود، ولی در تابستان از اکثر نقاط منطقه استفاده می‌شد.^(۱۱)

شناسایی

پس از ابلاغ مأموریت به تیپ از سوی قرارگاه کربلا و مشخص شدن منطقه عملیاتی این یگان در تاریخ ۱۰/۱۰/۱۳۶۴، واحد اطلاعات - عملیات تیپ کار خود را آغاز کرد، اما به دلیل آشناتوبودن با منطقه که دلیل آن حضور نداشتن نیروهای این واحد در منطقه بود، ابتدا با یگان‌های مستقر در منطقه درباره موضوع شناسایی مشورت شد و به منظور آگاهی و توجیه نیروها در خصوص منطقه، اطلاعاتی در حد سطح آب و سنگ‌های جلوی دشمن در اختیار آنان قرار گرفت. سپس، نیروهای شناسایی با استفاده از منابع اطلاعاتی نظیر دکل دیدبانی، عکس هوایی، مجموعه‌ای از اطلاعات و گزارش‌های رسیده از لشکر ۵ نصر و قرارگاه کربلا از وضعیت دشمن اطلاع یافتند.

علاوه بر این، واحد اطلاعات تیپ در چند مرحله اقدام به جمع‌آوری اطلاعات کرد؛ در مرحله نخست، گروهی از نیروها در قالب گروه‌های ۳ نفره بین گردان‌ها تقسیم شدند. این افراد اقدام به جمع‌آوری اطلاعات از منطقه گردان کردند. با گردان اول علاوه بر گروه ۳ نفره، یک گروه دیگر وارد منطقه شد. وظیفه این نیروها شناسایی جاده اصلی و تقاطع‌های منطقه بود. آنها همچنین موظف بودند برای هدایت گردان‌هایی که در مراحل بعدی وارد منطقه می‌شدند، با چراغ قوه‌ای به رنگ سبز علامت دهند.

«مهم‌ترین علت انتخاب منطقه فاو برای عملیات، نوع و ویژگی‌های زمین منطقه بود. وجود آب در سه جناح عملیات و رویارویی با دشمن تنها در یک پیشانی جنگی و همچنین امکان اجرای آتش سبک و پرحجم توپخانه موجب انتخاب آن شد.»

از لشکر ۲۶ پیاده تحت امر سپاه هفتم عراق گسترش یافته بود. در حوزه مأموریت تیپ، یک گردان جیش الشعبی مأمور به سپاه هفتم و در پیشانی آنها هم یک گردان کماندویی مستقر بود.^(۱۶)

سازمان رزم تیپ ۴۴ قمر بنی هاشم^(ع)

سازمان رزم تیپ ۴۴ قمر بنی هاشم^(ع) در عملیات والفجر ۸ از ۶ گردان شامل ۳ گردان تک‌کننده و ۳ گردان احتیاط به شرح زیر تعیین شده بود:

۱. گردان امام حسین^(ع) به استعداد ۲۷۰ نفر و دارای ۳ گردان با نام‌های شهید مدنی، شهید دستغیب و شهید صدوقی.
۲. گردان یا زهراس^(ص) دارای ۳ گروهان با نام‌های شهید بهشتی، شهید رجایی و شهید باهنر.
۳. گردان حضرت رسول^(ص) به استعداد ۳۰۰ نفر و دارای ۳ گروهان با نام‌های میثم، ابوذر و مالک.
۴. گردان امام حسن^(ع) به استعداد ۲۴۰ نفر دارای ۳ گروهان با نام‌های شهید چمران، شهید مطهری و شهید مفتح.
۵. گردان امام سجاد^(ع) به استعداد

۲۱۰ نفر دارای ۳ گروهان با نام‌های هجرت، جهاد و فتح.

۶. گردان امیرالمؤمنین^(ع) به استعداد ۲۵۰ نفر دارای ۳ گروهان با نام‌های امام حسین^(ع)، ابوالفضل^(ع) و امام حسن^(ع).

شایان ذکر است، برای هر گردان، گروه‌های ۳ نفری اطلاعات و گروه تخریب ۴۰ نفری برآورد شده بود.^(۱۷)

طرح مانور

تیپ ۴۴ قمر بنی هاشم^(ع) در عملیات والفجر ۸ مأموریت

نیز با نخل‌های بریده‌شده از منطقه و گل ساخته شده بود. در طول محدوده یگان، این سنگرها به شکل پله‌پله قرار داشتند. بعد از سنگرها، دو دژ دشمن که به شکل «ب» طراحی شده و به موانع «ب» شکل شهرت داشتند، به طول ۵۰۰ الی ۶۰۰ متر و ارتفاع ۴ الی ۵ متر قرار گرفته بودند. ضلع‌های کوچک این دژها در حدود ۲۰۰ متر و حداثی بین آنها حدود یک کیلومتر بود.

حاشیه اروندرود در ساحل دشمن از نخل پوشیده شده بود. عمق نخلستان‌ها به‌طور نسبی حدود ۳ الی ۳/۵ کیلومتر برآورد می‌شد. این نخلستان‌ها به‌وسیله نهرهای متعدد منشعب از اروندرود در هنگام مد آبیاری می‌شدند که عرض، طول و عمق نهرهای منطقه متفاوت بود. کل منطقه برای تردد وسایل نقلیه سبک و سنگین دارای جاده، سیل‌بند و خاکریز بود. همه جاده‌ها شن‌ریزی شده و قابل تردد بودند و در فصل زمستان هم از آنها استفاده می‌شد. مهم‌ترین جاده دشمن در محدوده یگان ۴۴ قمر، جاده آسفالت فاو - البحار بود.^(۱۴)

خطوط پدافندی عراق

دشمن در منطقه عملیاتی تیپ ۴۴ قمر یکی از محکم‌ترین خطوط پدافندی را تشکیل داده بود. خطوط پدافندی دشمن در این منطقه به‌صورت پاسگاه - پاسگاه و در یک خط مستقیم قرار داشت. این خط با سنگرهای فشرده به فاصله تقریبی ۵۰ الی ۶۰ امتداد می‌یافت و دژی «ب» شکل بعد از آن احداث شده بود. دشمن در طراحی خطوط پدافندی خود این موضوع را لحاظ کرده بود که به فرض شکسته‌شدن خط و عبور نیروهای ایرانی بتواند عقبه آنها از دو سر مواضع «ب» شکل با آتش سنگین سد کند و برای تأمین آن نیز در پشت جاده آسفالت (فاو - البحار) سکوی تانک را به‌موازات خط اول آرایش داده بود.^(۱۵)

استعداد دشمن در محدوده تیپ قمر بنی هاشم^(ع)

در محدوده منطقه عملیاتی تیپ ۴۴ قمر بنی هاشم^(ع)، تیپ ۱۱۰

تیپ مستقل ۴۴ قمر بنی هاشم^(ع) جزء یگان‌هایی بود که می‌بایست در مرحله اول عملیات حضور می‌یافت. این یگان مأموریت داشت ضمن عبور از منطقه لشکر ۵ نصر، حد فاصل رودخانه اروند و جاده آسفالت فاو - البحار را در جناح راست منطقه عملیات پوشش دهد



جیب مجهز به تفنگ ۱۰۶ در حال اعزام به خط مقدم - ۱۳۶۴/۱۱/۳۰.

می بایست در محور راست منطقه عملیات روی مواضع دشمن اقدام به تک می کرد. از این رو، مقرر شده بود که ابتدا یک گروهان از این گردان بعد از شکسته شدن خط توسط لشکر ۵ نصر، تک خود را آغاز و ۳۰۰ متر به سمت راست منطقه عملیات را پاکسازی کند. جهت ادامه عملیات نیز می بایست گروهانهای دیگر به سرعت وارد منطقه می شدند و در امتداد دژ اول و جاده حرکت کرده، کار پاکسازی را انجام می دادند و سپس ۵۰۰ متر بالاتر از نهر الخشی، پشت جاده شنی، به ارتفاع نیم متر و دژ دوم به صورت یک زاویه ۹۰ درجه به پدافند می پرداختند.

گردان حضرت رسول (ص)

این گردان بایستی با ۳ گروهان ۳ دسته ای تک خود را آغاز و از تک درخت منطقه از جاده سمت راست نهر خنمان به طرف عمق منطقه عملیاتی حرکت می کرد و خود را به جاده اصلی - که متصل به مقر شماره ۳ بود - رسانده، بعد از پاکسازی و تأمین جاده اصلی، ۳۰۰ متر به سمت بالا در پشت دژ سوم عراق ۱۵ متر به سمت راست - که در کل یک کیلومتر بود - پدافند می کرد.^(۲۱)

داشت ضمن عبور از منطقه لشکر ۵ نصر، حدفاصل رودخانه اروند و جاده آسفالت فاو - البحار را در جناح راست منطقه عملیات پوشش دهد. در مراحل بعدی عملیات، مأموریت محول شده به تیپ این بود که دشمن را در امتداد رودخانه اروند به طرف شمال حدفاصل اروندرود و جاده فاو - البحار از وسط نخلستان پاکسازی و این فاصله را در امتداد و روبه روی نهر خرم پدافند کند. این مأموریت - به گفته فرمانده تیپ - اوایل دی ماه ۱۳۶۴ به یگان ابلاغ شد.^(۱۸)

اهداف در نظر گرفته شده برای تیپ ۴۴ قمر بنی هاشم^(۲) عبارت بود از: «پدافند و تأمین جناح راست عملیات به طول ۳/۵ کیلومتر و پاکسازی به عرض ۳ کیلومتر تا جاده فاو - البحار»^(۱۹) محسن رضایی فرمانده کل سپاه، درباره هدف اصلی تیپ ۴۴ قمر می گوید: «تیپ قمر بنی هاشم^(۲) را گذاشتیم در سمت راست برای پدافند؛ برای درازمدت پدافند می کند»^(۲۰) بنابراین، تأمین و حفظ جناح راست عملیات اصلی ترین هدف تیپ ۴۴ قمر بنی هاشم^(۲) در عملیات والفجر ۸ بود.

طرح مانور گردانهای عمل کننده

گردان امام حسین (ع)

براساس طرح مانور اعلام شده، گردان امام حسین (ع)

از محور میانی از روی جاده، یک کیلومتر پیشروی می‌کرد. سپس، حرکت خود را به سمت چپ ادامه داد، از پشت، داخل نخلستان به نیروهای عراق حمله می‌کرد تا ضمن ازهم‌پاشیدن سازمان آنها، قدرت پاتک را از آنان بگیرد و تانک‌های موجود در منطقه را منهدم کند.

مانور گردان امام سجاد^(ع)

این گردان بایستی بعد از وارد شدن به منطقه، برای اجرای عملیات در محور راست، جلوی دو مقر شماره ۴ و ۵، تانک‌های موجود در منطقه را منهدم می‌کرد.

مانور گردان امیر المؤمنین^(ع)

برای گردان امیر المؤمنین^(ع) به دلیل اینکه هنوز نیروهای خود را برای انجام دادن تک آماده نکرده بود، مانوری در نظر گرفته نشد و مقرر گردید فقط به عنوان پشتیبان در منطقه در مواقع اضطراری مورد استفاده قرار گیرد.^(۲۴)

آماده‌سازی منطقه عملیاتی تیپ ۴۴ در عملیات والفجر ۸ و واحد زرهی ۱

قبل از پرداختن به عملکرد واحد زرهی تیپ ۴۴ در عملیات والفجر ۸ یادآوری می‌شود که پس از انحلال واحدهای زرهی لشکرها و تیپ‌های سپاه که به دنبال تشکیل تیپ زرهی ۲۸ صفر انجام شد، تیپ ۴۴ قمر بنی‌هاشم^(ع) به صورت واحد مکانیزه باقی مانده بود. قبل از شروع عملیات والفجر ۸ با توجه به ضرورت وجود تانک در ساختار تیپ، دو دسته تانک تحویل این یگان شد.^(۲۵)

برای واحد زرهی، سه نوع مأموریت مشخص و به آن محول شده بود. مأموریت نخست این واحد انهدام سنگرهای بتونی و تیربارهای ساحل دشمن در شب عملیات در محدوده عملیاتی تیپ بود. مأموریت دوم، پشتیبانی بعد از عملیات بود که به این واحد واگذار شده بود و مأموریت سوم شامل به‌کارگیری تانک‌های به غنیمت گرفته شده از دشمن می‌شد.^(۲۶)

گردان یازدها^(ص)

این گردان پدافند در محور میانی منطقه عملیاتی مابین گردان امام حسین^(ع) و حضرت رسول^(ص) را برعهده داشت. مانور تعیین شده برای گروهان‌های این گردان عبارت بود از: ۱. از چهارراه، آخرین حد گردان امام حسین^(ع) و نصف جاده مقابل مقر (شماره ۱) ۲. از دژ سوم و مقر شماره ۵ به طرف پایین و پشت جاده شنی تا چهارراهی که از تقاطع دو جاده شنی به وجود آمده بود و آخرین گروهان حدفاصل بین دو گروهان اول و دوم با انجام دادن الحاق بین آن دو وارد عمل می‌شد.

به منظور تقویت این گردان، در هر دسته، ۳ نفر برای شلیک آرپی‌جی ۷ و نارنجک تفنگی با اسلحه کلاشینکف در نظر گرفته شده بود.^(۲۷)

مانور گردان‌های احتیاط

در طرح عملیاتی مقرر شده بود ۳ گردان امام حسن^(ع)، امام سجاد^(ع) و امیر المؤمنین^(ع) برای ادامه عملیات یا احتمالاً در صورت نیاز، برای تکمیل مرحله اول عملیات (ترمیم خط و الحاق بین یگان‌ها) به کار گرفته شوند. در غیر این صورت، باید طبق مانور مشخص شده برای آنها با تمام توان عملیات می‌کردند.

درباره به‌کارگیری این گردان‌ها و احتمالاتی که ممکن بود برای آنها بروز کند، زاهدی فرمانده تیپ ۴۴ قمر بنی‌هاشم^(ع) می‌گوید: «در رابطه با احتمالاتی که شاید برای گردان‌های اول پیش بیاید و آن وضعیت خط پدافندی که یک خط مستقیم نیست و تلفات زیادی از ما خواهد گرفت، باید سعی کنیم که از آنها استفاده کنیم و یا اینکه لشکر امام حسین^(ع) چون که در دشت بازی می‌خواهد خاکریز بزند، پشتیبان آن هم باشیم که مأموریت خودش را خیلی خوب بتواند انجام بدهد.»^(۲۸)

مانور گردان امام حسن^(ع)

گردان امام حسن^(ع) می‌بایست بعد از اتمام عملیات گردان‌های اول و رسیدن به خط پدافندی، وارد منطقه شده،

این واحد با ۲ دسته تانک در تاریخ ۱۳۶۴/۱۱/۲۰ در ساعت ۲۰:۳۰ شب، روی سکوهای خود مستقر شده، براساس مأموریت محول شده کار خود را از ساعت ۲۲:۱۰ شب آغاز کرد. در محور راست عملیات، هر سنگر تیربار دشمن که روی نیروهای خودی اجرای آتش می کرد، با تلاش مداوم تانک های خودی و اجرای آتش روی آنها از کار انداخته شده و همین امر سبب گردید عبور نیروها به سهولت انجام شود.

همان گونه که اشاره شد، مأموریت دیگر واحد زرهی اجرای آتش پشتیبانی هنگام پاتک های دشمن بود که این مأموریت را نیز در زمان اجرای پاتک های دشمن در مقابل خط پدافندی یگان به نحو احسن انجام داد. براساس آمار ارائه شده در این عملیات، واحد زرهی از شروع عملیات تا زمان اجرای آتش پشتیبانی حدود ۱۶۰۰ گلوله شلیک کرد.^(۳۲)

۲. واحد توپخانه

واحد توپخانه تیپ ۴۴ قمر بنی هاشم^(ع) به همراه واحدهای توپخانه لشکر ۵ نصر و لشکر ۱۴ امام حسین^(ع) واحد مشترکی به نام کربلای ۴ تشکیل داده و با یکدیگر هماهنگ شده بودند تا علاوه بر وحدت فرماندهی، در صورت نیاز به تمرکز آتش در یک منطقه در کمترین زمان و با هماهنگی کامل اجرای آتش کنند. مأموریت تیپ ۴۴ اجرای آتش روی عقبه ها، مراکز تجمع، قرارگاه ها و توپخانه دشمن بود.^(۳۸) واحد توپخانه هنگام عملیات عملکرد بسیار مناسبی داشت، به گونه ای که یکی از اسرای عراقی که نیروهای تیپ ۴۴ وی را به اسارت گرفته بودند اقرار کرد: «به نظر می رسد مسئله ای که همه را ناراحت کرده بود آتش توپخانه

منطقه عملیاتی تیپ ۴۴ قمر بنی هاشم (ع) در ۱۱ کیلومتری جنوب جاده خسروآباد و جناح راست محدوده عملیاتی قرارگاه کربلا به عرض ۳ کیلومتر واقع شده بود

شما بود که همه را فراری داد.»^(۳۹) هنگام پاتک عراق نیز عملکرد واحد توپخانه بسیار خوب بود و با حداقل شهید و زخمی از نیروهای خودی، موجب انهدام وسیع دشمن و وارد آمدن تلفات فراوان به آنان شد. در این باره مسئول واحد توپخانه می گوید: «کلاً توپخانه، آتش خوبی روی مواضع دشمن اجرا نمود و بیشترین حجم آتش ما در زمان اجرای پاتک بود.»^(۴۰)

۳. واحد تخریب

واحد تخریب موظف بود در شب عملیات پس از انهدام پل های دشمن و قطع نخل های منطقه (خودی و دشمن) کار مین گذاری را آغاز کند. این واحد برای انجام دادن مأموریت محول شده ۳ گروه ۸ نفری را برای انفجار پل ها و یک گروه ۴۰ نفری مین کار را تحت امر گردان ها به کار گرفته بود. یک گروه ۶ نفری نیز موظف بود موانع خورشیدی را منهدم کند. همچنین یک گروه ۵ نفری به منظور پاک سازی منطقه دشمن و یک گروه ۴ نفری برای پشتیبانی در نظر گرفته شده بودند.^(۴۱)

این واحد با شروع عملیات، گروه های مورد اشاره را به همراه گردان های عمل کننده وارد منطقه کرد. این گروه ها به منظور احداث اسکله و تردد قایق ها اقدام به عریض کردن معابر کردند، اما با وجود تلاش فراوان در ساعت های اولیه عملیات موفقیت چندانی کسب نکردند. از دیگر اقدامات واحد تخریب هنگام عملیات انهدام دژ اول و دوم دشمن در مقابل خط پدافندی گردان اول و شکاف در جاده فاو - البحار، انهدام پل ها و کاشت مین های ضد تانک، ضد نفر و ضد خودرو در دشت باز کناره جاده آسفالت و نخلستان بود.^(۴۲)

۴. واحد مهندسی

واحد مهندسی در مجموع دو مأموریت را بر عهده داشت: مأموریت نخست، آماده سازی منطقه از هر جهت برای اجرای عملیات و مأموریت دوم، ورود به منطقه دشمن و زمینه سازی برای تداوم و تثبیت عملیات بود. واحد مهندسی برای انجام دادن مأموریت نخست، چهار

قسمت جداگانه را به شرح زیر مشخص کرده بود.

الف) استحکامات

قسمت استحکامات می‌بایست قبل از عملیات مجموعه‌ای از سوله‌ها را برای استقرار نیروها و واحدها در منطقه عملیات یگان در محدوده جاده ولی زارع، نهر کبیر و نهر فرعی ۲ احداث می‌کرد.

ب) اسکله‌سازی

برای اسکله‌سازی، گروهی از نیروها تعیین و پس از فراگیری آموزش‌های غواصی به دو دسته تقسیم شدند. دسته اول موظف بود در ساحل خودی در کنار نهر کبیر نقطه‌ای را شناسایی کرده، اسکله برپا کند و دسته دوم نیز وظیفه داشت بلافاصله پس از شروع عملیات، به ساحل دشمن اعزام شده، محل مناسبی را شناسایی و در همان جا اقدام به احداث اسکله کند.

پ) جاده‌سازی

بخش جاده‌سازی بایستی در محدوده جاده خواجه ابراهیم و گشایش تا جاده اراضه، جاده‌هایی را در کنار آب، احداث می‌کرد. همچنین، ضمن تعریض جاده ولی زارع، جاده خواجه ابراهیم را به گشایش متصل می‌ساخت.

ت) سکوسازی

نیروهای بخش سکوسازی موظف بودند برای ادوات، زرهی، توپ ۱۰۶ م.م. و توپ پدافند هوایی سکوهایی را احداث کنند، اما به دلیل وضعیت نامناسب زمین منطقه و باتالافی بودن آن و نیز به دلیل حساسیت فعالیت دستگاه‌های مهندسی با مشکلاتی مواجه شدند و فقط توانستند تا ۲۰۰ متری آب، سکوهایی را احداث کنند.

در خصوص مأموریت دوم نیز واحد مهندسی برای عملیات، یک گروه نجات تشکیل داده بود که به همراه گردان‌ها در شب عملیات وارد منطقه شده، جهت استفاده از ادوات مهندسی دشمن اقدامات لازم را انجام دهند. در این طرح دو گروه عبور و یک گروه عملیات آبی - خاکی پیش‌بینی شده

بود که به همراه نیروهای جهاد وسایل مهندسی را از آب عبور می‌دادند و از آنها برای انجام دادن امور استفاده می‌کردند.^(۳۳)

شرح عملیات

در تاریخ ۱۳۶۴/۱۱/۱۳، گردان امام حسین^(ع) و روز بعد (۱۳۶۴/۱۱/۱۴)، دو گردان حضرت رسول^(ص) و یا زهراس^(س) وارد منطقه شدند و در سوله‌ها استقرار یافتند. شایان ذکر است که گروهان شهید مدنی از گردان امام حسین^(ع) با توجه به اینکه این گروهان می‌بایست قبل از گردان‌های دیگر برای گرفتن سرپل با خط‌شکن‌های لشکر ۵ نصر حرکت می‌کرد، قبلاً وارد منطقه شده بود.

پیش از آغاز عملیات، علی زاهدی فرمانده تیپ ۴۴، مجموعه‌ای از دستورات ضروری را به منظور کسب آمادگی برای اجرای عملیات صادر کرد که نیروها نیز آنها را اجرا کردند؛ از جمله به مسئول زرهی تیپ دستور داده شد: «تانک‌ها را حرکت داده و به مواضع از پیش ساخته ببرید.»^(۳۴) همچنین آخرین هماهنگی‌ها با قرارگاه و واحدهای عمل‌کننده انجام شد تا آمادگی لازم برای شروع عملیات به وجود آید.^(۳۵)

ساعت ۲۰:۰۰ روز ۱۳۶۴/۱۱/۲۰، گروهان اول از گردان امام حسین^(ع) بعد از خواندن نماز مغرب و عشا به طرف نهر فرعی ۲ و بقیه گروهان‌ها به طرف نهر کبیر حرکت کردند و در آنجا منتظر شروع عملیات و عبور گروهان اول بعد از شکسته شدن خط توسط لشکر ۵ نصر شدند.^(۳۶)

پس از آنکه نیروهای خط‌شکن لشکر ۵ نصر با دشمن درگیر شدند، نیروهای پشتیبانی با یک گروهان از تیپ ۴۴ قمر حرکت کرده، به سمت ساحل دشمن به پیش رفتند. سپس زاهدی فرمانده تیپ، با واحد زرهی تماس گرفته،

اهداف در نظر گرفته شده برای تیپ ۴۴ قمر بنی‌هاشم (ع) عبارت بود از: «پدافند و تأمین جناح راست عملیات به طول ۳/۵ کیلومتر و پاک‌سازی به عرض ۳ کیلومتر تا جاده فاو - البحار».

بود. برادر زاهدی، در تماس با فرمانده یگان تخریب از وی خواست مأموریت محول شده را به سرعت انجام دهند. وی همچنین در تماسی با قرارگاه کربلا، از فرماندهی قرارگاه درخواست کرد هماهنگی های لازم با لشکر ۵ نصر برای استفاده نیروهای تیپ ۴۴ از نهرها و قایق های آن لشکر برای انتقال انجام شود. وی بلافاصله با فرمانده لشکر ۵ نصر نیز تماس گرفته، این درخواست را مستقیماً مطرح کرد.^(۳۹) به هر حال، با تدابیر انجام شده، دو گروهان از نیروهای گردان حضرت رسول^(ص) به ساحل دشمن منتقل شدند. از گردان امام حسین^(ع) نیز خبر رسید که نیروها به خط حد مشخص شده رسیده و مشغول پدافند شده اند. با وجود این، برادر زاهدی در تماسی با مسئول لشکر امام حسین^(ع) از وی خواست با توجه به تأخیر صورت گرفته در انتقال نیروها، این لشکر و لشکر ۵ نصر با انجام دادن هماهنگی های لازم، سهرامی جاده فاو - البحار را پوشش دهند تا وقفه ایجاد شده در سیر انتقال نیروها، اصل عملیات را تحت تأثیر قرار ندهد. در حالی که آخرین گردان از نیروهای عمل کننده لشکر، یعنی گردان یازهر^(ص) آماده انتقال به ساحل دشمن شده بود، واحد استراق سمع از وضعیت دشمن گزارش داد: «دشمن به نیروهایش دستور می دهد از طرف نخلستان حمله کند. یکی دیگر اینکه درخواست نیرو و تیربار می کند.» ساعت ۱:۳۰ بامداد نیز برادر جمال از مسئولان محور، در تماسی با فرمانده تیپ ۴۴ اعلام کرد: «الحاق میان گروهان های گردان امام حسین^(ع) در منطقه صورت گرفته است» هر چند بعد از گذشت چند ساعت، هنوز یک گروهان از گردان حضرت رسول^(ص) در کنار نهر کبیر منتظر انتقال به ساحل دشمن بود، در آن سو، نیروهای گردان اول (گردان امام حسین^(ع)) در خط پدافندی خود مستقر شده بودند و به گزارش مسئول این محور: «دشمن فرار کرده و به عقب رفته [است].» فرمانده گردان امام حسین^(ع) نیز در تماس فرمانده تیپ با وی، ضمن تأکید بر استقرار در حد پدافندی می گوید: «کار ما تمام شده و نیروها در حال احداث سنگر هستند. فقط شما گردان یازهر^(ص) که در سمت چپ ما باید مستقر بشود رابفرسیتد.»

دستور داد تا تکها به طرف دشمن شلیک کنند. وی همچنین به ادوات دستور اجرای آتش داد. نیروهای گروهان اول، ساعت ۲۲:۴۵، به ساحل دشمن رسیدند و به سمت محل مأموریت خود حرکت کردند. پس از اعلام این خبر، فرمانده تیپ در تماسی با واحد توپخانه گفت: «منطقه دشمن را به آتش بکشید.» اما آتش سنگین آن گونه که مورد انتظار بود، از سوی واحد توپخانه اجرا نمی شد. در تماس فرمانده تیپ با این واحد مشخص شد که هنوز همه تانکها در محل خود استقرار نیافته اند. در چنین وضعیتی، برادر زاهدی دستور داد با دو تانک مستقر شده اجرای آتش را انجام دهند.^(۴۰)

ساعت ۲۳:۱۰، فرمانده گروهان اول در تماسی با مقر فرمانده تیپ اعلام کرد: «تک درخت را پیدا کرده و از جاده مقابل آن به سمت راست در حال حرکت می باشیم.» ۲۰ دقیقه بعد، از یگان دریایی خبر رسید که بقیه گروهان های گردان امام حسین^(ع) نیز حرکت کرده اند. هم زمان، فرمانده گروهان اول اعلام کرد: «در حال پیشروی هستیم و نصف جاده اول را پشت سر گذاشته ایم.» گروهان اول ساعت ۲۴:۰۰ از مانع «ب» شکل عبور کرد و به خط پدافندی رسید. دو گروهان از گردان امام حسین^(ع) نیز به ساحل دشمن رسیدند و حرکت به سمت اهداف خود را آغاز کردند.

ساعت ۰۰:۱۵ دقیقه بامداد، زاهدی فرمانده تیپ ۴۴ قمر بنی هاشم^(ص)، از فرمانده گردان حضرت رسول^(ص) خواست نیروهایش را برای عبور از آب آماده کند، اما در این میان مشکلی بروز کرده بود که انتقال نیروها را با مشکل مواجه می ساخت؛ «تعدادی از قایق هایی که [وظیفه] انتقال نیرو را به عهده داشتند، در ساحل دشمن در میان موانع (سیم خاردارها و خورشیدی ها) گیر کرده و یک سری هم ترکش خورده و خراب شده [بودند].» بروز این مشکل برای قایقها به آن دلیل بود که نیروهای تخریب که بر اساس برنامه می بایست قبل از نیروهای عمل کننده به سمت دشمن پیش رفته، اقدام به باز کردن معبر می کردند، موفق به انتقال نشده بودند. از این رو، موضوع انتقال نیرو با مشکل مواجه شده

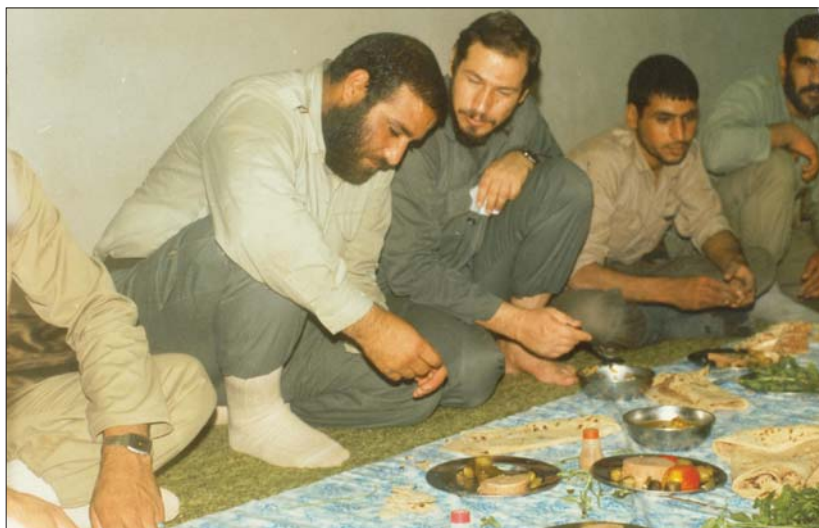
نیروهای تخریب همراه، گردان حضرت رسول (ص) هم برای کاشت مین جلوی خط پدافند آنها به این طرف آب آمده‌اند. اولین گروهان از گردان حضرت رسول (ص) هم به قرارگاه کوچک داخل جنگ رسیده‌اند و پاک‌سازی را شروع کرده و یک سری دیگر از آنها به طرف قرارگاه بزرگ نزدیک جاده (فاو - البحار) حرکت کرده‌اند.

گزارش بعدی فرمانده گردان حضرت رسول (ص) از درگیری نیروهای این گردان با قرارگاه بزرگ در نزدیک جاده فاو - البحار حکایت می‌کند. ساعت ۰۳:۳۰، یکی از گروهان‌های گردان حضرت رسول (ص) به طرف جاده آسفalte حرکت کرده، نزدیک آنجا می‌شود.

با وجود اینکه پیشروی نیروهایی که در ساحل دشمن پیاده شده بودند، به سمت اهداف بسیار مثبت و امیدوارکننده بود، هنوز گروهی از نیروها (به‌طور مشخص قریب به نیمی از نیروهای گردان یا زهرا^(ص))، به دلیل کمبود قایق موفق به انتقال به ساحل دشمن نشده بودند. برادر زاهدی که شخصاً برای بررسی موضوع به محل سوارشدن نیروها رفته بود، تلاش می‌کرد ضمن تماس با مسئول لشکر امام حسین^(ع) هماهنگی لازم را برای استفاده از نهرهای موجود در منطقه عملیاتی این لشکر انجام دهد، اما این پاسخ را

از وضعیت نیروهای تخریب نیز خبر می‌رسد: این نیروها به محل مأموریت خود رسیده، مشغول اجرای مأموریت خود (کار گذاشتن مین) در جلوی خط پدافندی در نخلستان می‌باشند و پل‌ها و دژهای منطقه را هم منفجر کرده‌اند و ارتفاع جاده‌ای که نیروها در پشت آن پدافند کرده‌اند در حدود ۲۵ سانتی‌متری یک متر است.

ساعت ۰۲:۰۰ بامداد، برادر شاهمراد (مسئول محور) در گزارشی از وضعیت عبور نیروها به مقر فرمانده تیپ اعلام کرد: «گردان امام حسین^(ع) و حضرت رسول^(ص) به دنبال مأموریت خودشان رفته‌اند و گردان یا زهرا^(ص) هم فعلاً در حد دو دسته از آن به ساحل دشمن پیاده شده‌اند که آنها را فرستاده‌ایم دنبال انجام مأموریت محوله تا اینکه گروهان‌های بعدی آنها برسند. یک سری هم وسایل و ادوات پدافند هوایی در منطقه سالم مانده، نیروهای این واحدها را به منطقه بفرستید که بتوان از آنها استفاده کرد و وسط نخلستان هنوز پاک‌سازی کامل نشده و به طرف نیروها تیراندازی می‌شود. به لشکر ۵ نصر بگویید که کار پاک‌سازی را بهتر انجام بدهند.» برادر شاهمراد در گزارش بعدی خود در ساعت ۰۲:۴۵ بامداد، اعلام کرد: «گروهان اول و نصف از گروهان دوم از گردان یا زهرا^(ص) به ساحل دشمن پیاده [شده] و دنبال



علی زاهدی فرمانده تیپ ۴۴ قمر بنی‌هاشم در کنار سید یحیی صفوی جانشین نیروی زمینی سپاه و گروهی از رزمندگان سر سفره غذا - ۱۳۶۴/۱۱/۱۰.

علاوه بر موضوع کمبود قایق‌ها و مشکل انتقال آنها که مهم‌ترین موضوع در این سوی میدان به شمار می‌رفت، در طرف دیگر، یعنی در ساحل دشمن نیز مشکلاتی بروز کرده بود. مسئول محور ساعت ۰۵:۰۰ بامداد، در گزارشی اعلام کرد: «مقر بزرگ نزدیک جاده (فاو - البحار) به‌طور کامل سقوط نکرده و گردان حضرت رسول^(ص) هنوز درگیر می‌باشد و نیروها به جاده آسفالت نرسیده و الحاق با لشکر ۵ نصر انجام نشده است. گردان امام حسین^(ع) هنوز با [گردان] یا زهرا^(س) الحاق نکرده و تمام نیروهای [گردان] یا زهرا^(س) نتوانستند از آب عبور کنند و همه آن به‌علت کمبود قایق می‌باشد.»

اما نیم ساعت بعد، اخبار امیدوارکننده‌ای مخابره می‌شود؛ گردان حضرت رسول^(ص) بعد از چند ساعت جنگ با نیروهای دشمن در مقر فرماندهی آنها موفق می‌شود و نیروها را برای الحاق با لشکر ۵ نصر گسیل می‌کند. ساعت ۰۶:۰۰ صبح نیز الحاق بین گردان‌های امام حسین^(ع)، یا زهرا^(س) و حضرت رسول^(ص) انجام می‌شود. در این میان، فقط گردان امام حسین^(ع) به دلیل اینکه گردان پیشرو بود و بالطبع تلفات بیشتری داشت، درخواست می‌کند گردان امام حسن^(ع) (گردان احتیاط) برای کمک به آنها اعزام شود تا صبح بتواند پاسخ پاتک دشمن را بدهد.

با درخواست گردان امام حسین^(ع) موافقت می‌شود و پس از انجام شدن هماهنگی‌های لازم، نیروهای این گردان با استفاده از نهر صبور و همه قایق‌های باقیمانده، به‌طرف ساحل دشمن اعزام می‌شوند. اعزام نیروهای این گردان تا ساعت ۰۸:۰۰ صبح به‌طور کامل انجام می‌شود. این نیروها مأموریت داشتند: «دو گروهان آنها به‌طرف گردان حضرت رسول^(ص) و یک گروهان به‌طرف گردان امام حسین^(ع) حرکت کنند.» ساعت ۱۷:۰۰ بعدازظهر نیز گردان امام سجاده^(ع) - که در احتیاط قرار داشت - وارد منطقه شده، در محور میانی به کمک گردان یا زهرا^(س) فرستاده می‌شود.^(۴۰)

مقاومت در برابر پاتک‌های دشمن

همان‌گونه که پیش‌بینی می‌شد، با روشن شدن

می‌شنید: «نهرهای ما هم شبیه به شما می‌باشد و در دهانه آنها گلوله‌های کاتیوشا می‌خورد و امکان عبور و مرور را برای نیروهای خودمان سخت کرده [است].» این وضعیت درحالی بود که برادر شاهمراد (مسئول محور) در تماس با برادر زاهدی اعلام می‌کند: «دسته کوچک گردان یا زهرا^(س) به‌طرف اهداف تعیین‌شده حرکت کرده‌اند و اگر سریع انتقال نیروها صورت نگیرد آب ارونند در حال جزر می‌باشد و خیلی پایین رفته است» وی تأکید می‌کند که برای اعزام گردان امام حسن^(ع) (گردان احتیاط) هم از نهرهای دیگر استفاده شود.

مسئول واحد مهندسی نیز در تماس با فرمانده تیپ ۴۴ از موفق نبودن انتقال دستگاه‌های مهندسی به ساحل دشمن خبر می‌دهد. وی تأکید می‌کند: «در ساعت ۴:۳۵، دو دستگاه مهندسی از لشکر ۵ نصر عبور داده شده، ولی ما هنوز موفق نشده‌ایم.» باوجود همه تلاش‌های فرمانده تیپ برای حل مشکل کمبود قایق‌ها، این موضوع همچنان اصلی‌ترین مشکل عملیات بود. در این زمان، فرمانده گردان یا زهرا^(س) در تماس با فرمانده تیپ از کمبود

شدید قایق شکایت می‌کند. هم‌زمان، پیک فرمانده تیپ که برای بررسی مشکل قایق‌ها اعزام شده بود، به مقر مراجعت کرده، می‌گوید: «بیشتر قایق‌ها ترکش خورده و یا خراب هستند و یک سری هم سالم‌اند، ولی حرکت نمی‌کنند.» گزارش مسئول یگان دریایی وضع را پیچیده‌تر می‌کند. وی در تماسی با فرمانده تیپ ۴۴ اعلام می‌کند: «دیگر نمی‌شود از نهرها استفاده کرد و آب کاملاً جزر می‌باشد و تا ساعت یک بعدازظهر هم آب بالا نمی‌آید. برای سوار شدن نیروها هم اسکله احداث نشده است و یک سری از نیروهای گردان یا زهرا^(س) هنوز مانده‌اند و عبور داده نشده‌اند.»

در محور راست عملیات، هر سنگر تیربار دشمن که روی نیروهای خودی اجرای آتش می‌کرد، با تلاش مداوم تانک‌های خودی و اجرای آتش روی آنها از کار انداخته شده و همین امر سبب گردید عبور نیروها به سهولت انجام شود

۱۳۶۴/۱۱/۲۳، با آتش سنگین توپخانه و شلیک تانک به همراه نیروهای پیاده تیپ کماندویی سپاه ۷ اقدام به پاتک کردند. در این پاتک که به درگیری‌های تن‌به‌تن نیز انجامید و در طول آن طرفین اقدام به پرتاب نارنجک، شلیک تیر کلاشینکف و... کردند، مقاومت نیروی پیاده خودی و آتش ضدآتشبار توپخانه و ادوات برای چندمین بار پاتک قوای عراقی را ناکام گذاشت و آنان را به عقب راند. دشمن که از این پاتک سنگین و نبرد نزدیک نتیجه نگرفته بود، سنگرهای تعجیلی نیروهای خودی را زیر آتش سنگین توپخانه و تانک قرار داد تا با از بین بردن سنگرها و جان‌پناه‌های

نیروهای خودی به مواضع آنها رخنه کرده، منطقه تصرف شده را بازپس گیرد، اما این ترفند که تا ساعت ۰۴:۰۰ بامداد طول کشید، نتیجه مورد انتظار را در پی نداشت.

نیروهای ارتش عراق در تاریخ ۱۳۶۴/۱۱/۲۴، یعنی صبح روز چهارم عملیات نیز پاتک دیگری را اجرا کردند. این بار، همه فشار دشمن و آتش گسترده‌اش به همراه نیروهای پیاده تیپ کماندویی سپاه ۶ روی نخلستان کنار رودخانه اروند، مقابل مواضع پدافندی گردان امام حسین^(ع)

تمرکز یافت و اما بار دیگر آتش سنگین توپخانه و ادوات خودی دشمن را مجبور به عقب‌نشینی کرد. پس از چند روز وقفه در اجرای پاتک، نیروهای ارتش عراق که قصد بازپس‌گیری منطقه عملیاتی و پیشروی در خطوط پدافندی نیروهای تیپ ۴۴ قمر بنی‌هاشم^(ع) را داشتند، در تاریخ ۱۳۶۴/۱۱/۲۸ ساعت ۱۵:۳۰ بعدازظهر، همه قدرت آتش خود را در محور میانی - که وظیفه پدافند از آن به‌عهده لشکر فجر گذاشته شده بود - متمرکز کردند. نیروهای گردان امام حسین^(ع) با مشاهده این وضعیت، برای کمک به محل اعزام شدند. این

هوا، پاتک‌های دشمن نیز آغاز می‌شود. صبح روز ۱۳۶۴/۱۱/۲۱، نیروهای عراقی مستقر در منطقه عملیاتی تیپ ۴۴ قمر بنی‌هاشم^(ع)، اولین پاتک خود را با تعداد معدودی تانک در مقابل خط پدافندی تیپ آغاز کردند. اقدام دشمن در اعزام ورود تعداد اندکی تانک به منطقه ناشی از این برداشت بود که بازپس‌گیری منطقه با فشار اندک میسر خواهد شد، اما مقاومت نیروهای خودی نه تنها پاتک دشمن را ناکام گذاشت، بلکه چندین تانک دشمن منهدم و یک تانک نیز به غنیمت گرفته شد.

بعدازظهر این روز، دومین پاتک دشمن با تجهیزات و نفرات بیشتر آغاز شد. در ساعت ۱۷:۰۰ بعدازظهر، ابتدا واحد زرهی دشمن مرکب از ۳۰ دستگاه تانک و باقیمانده نیروهای پیاده تیپ ۱۱۰، از انتهای نخلستان و دومین دژ پاتک کرد، اما مقاومت و آتش توپخانه خودی سازمان دشمن را که در حال پیشروی بود برهم زد و آنها را به عقب راند.

روز دوم (۱۳۶۴/۱۱/۲۲)، پس از ناکامی پاتک‌های روز نخست، دشمن بار دیگر اقدام به پاتک کرد. حوالی ساعت ۰۶:۰۰ صبح، نیروهای زرهی دشمن، به استعداد ۳۰ تانک به پاتک پرداختند. براساس اطلاعات به‌دست‌آمده از واحد استراق‌سمع، نیروهای عراقی دستور داشتند از دور روی مواضع تیپ ۴۴ اجرای آتش کنند و تمرکز آنها روی محور میانی خط پدافندی و نزدیک جاده فاو - البحار باشد. این اجرای آتش حدود ۲ ساعت طول کشید.

در طول روز، دشمن پاتک دیگری اجرا کرد. در ساعت ۱۵:۳۰ بعدازظهر، نیروی مرکب از ۴۷ تانک با پشتیبانی آتش توپخانه و نیروهای پیاده تیپ ۴۱۴ در حد یک گروهان به سوی مواضع پدافندی تیپ قمر بنی‌هاشم^(ع) اقدام به پیشروی کردند. بیشترین فشار حملات دشمن در این پاتک باز هم روی خط میانی (خط حد گردان یا زهرا^(س)) متمرکز شده بود. نیروهای خودی برای مقابله با دشمن، با هماهنگی دیدبانی، آتش توپخانه را روی نیروهای پاتک‌کننده متمرکز کرده، دشمن را مجبور به عقب‌نشینی کردند.

پاتک‌های دشمن در روزهای سوم و چهارم نیز ادامه یافت. نیروهای عراقی حوالی ساعت ۰۳:۰۰ بامداد

مأموریت تیپ ۴۴ اجرای آتش روی عقبه‌ها، مراکز تجمع، قرارگاه‌ها و توپخانه دشمن بود.

منطقه دشمن به تیپ قمر بنی هاشم^(ع) محول شد،^(۴۲) اما چند روز بعد، در تاریخ ۱۳۶۴/۱۱/۲۹ تیپ قمر بنی هاشم^(ع) که بر اثر پاتک‌های شدید دشمن با کمبود نیرو به خصوص کادر فرماندهی مواجه شده بود، خط پدافندی خود را به لشکر ۵ نصر تحویل داد و برای بازسازی و کسب آمادگی برای ادامه عملیات به عقب بازگشت.^(۴۳) زاهدی فرمانده تیپ ۴۴ قمر بنی هاشم^(ع) در حالی که در روزهای اخیر تعداد زیادی از نیروها به‌ویژه کادرهای لشکر را از دست داده بود، پس از بازگشت به عقب اظهار کرد: «ما باید خودمان را با هر توانی که داریم آماده کنیم؛ البته، باید در نظر داشت که وضعیت واحدها و گردان‌ها با آن تلفاتی که داده مشخص می‌باشد. ما نمی‌خواهیم که با ۶ یا ۵ گردان آماده بشویم و هر اندازه که بتوانیم در ۲۴ الی ۴۸ ساعت خودمان را آماده می‌کنیم، در حد یک گردان، دو گردان، هر چه شد و کادر گردان‌ها و واحدهایی که سالم هستند، مسئولیت‌ها را مشخص می‌کنیم. اولین یگانی که در منطقه برای بازسازی آزاد شده فقط ما هستیم و اگر ما در حد یک گردان [بودیم] که دست نخورده بود، به‌هیچ‌وجه خط را تحویل نمی‌دادیم و حتما خودمان را در خط نگه می‌داشتیم.»^(۴۴) فرمانده تیپ در حالی این سخنان را بیان می‌کرد که فرمانده کل سپاه در

نیروها با هماهنگی دیدبانی و توپخانه خودی، روی نیروهای پاتک‌کننده اجرای آتش کردند که بر اثر آتش توپخانه در همان لحظات اولیه، تعدادی از تانک‌های دشمن به آتش کشیده شد. در چنین وضعیتی، مسئول محور (برادر شاه‌مراد) از پشت بی‌سیم فریاد الله اکبر سر می‌داد و می‌گفت «بزیند، همه آنها عقب‌نشینی کردند. شلیک کنید. الله اکبر، الله اکبر»

در روزهای پنجم، ششم و هفتم عملیات، پاتک‌های دیگری با روش‌های فوق با استفاده از نیروهای پیاده تیپ کماندویی سپاه سوم عراق، تیپ ۵۶۸ و تیپ کماندویی سپاه چهارم انجام شد که قدرت آتش و ادوات و توپخانه خودی مانع موفقیت آنها شدند.

در هفته دوم عملیات نیز در منطقه عملیاتی تیپ ۴۴ قمر بنی هاشم^(ع)، دشمن با تیپ ۲۹ مکانیزه لشکر ۶ و تیپ ۱۹ پیاده و تیپ ۶۰۱ پیاده پاتک‌های ناموفقی را انجام داد که موفقیت چندانی برای او به‌همراه نداشت.^(۴۵)

تلاش برای بازسازی یگان و استمرار پدافند

در جلسه‌ای که در تاریخ ۱۳۶۴/۱۱/۲۵ در قرارگاه کربلا برگزار شد، پدافند از رودخانه اروند تا سیل‌بند اول در



شلیک ضد هوایی برای دفع حملات هواپیماهای عراقی در منطقه عملیاتی والفجر ۸.

حدود ۳ قبضه خمپاره ۶۰ م.م، ۳ قبضه تیربار ۱۴/۵، یک قبضه مینی کاتیوشا و ۳ دستگاه پی.ام.پی، ۳ دستگاه تانک تی ۷۲ و تی ۵۵، ۴ قبضه خمپاره ۱۲۰ م.م، ۴ قبضه خمپاره ۸۱ م.م. و ۲ قبضه توپ ۱۲۲ م.م. که زیر نظر قرارگاه کربلا اجرای آتش می‌کردند.

این یگان از نظر خط پدافندی در وضعیت خوبی به سر می‌برد و وظایف محول شده را به خوبی انجام می‌داد. از جمله فعالیت‌هایی که نیروهای تیپ ۴۴ قمر بنی هاشم^(ع) در هنگام پدافند انجام دادند، دوجداره کردن خاکریز، سنگ‌سازی و مین‌گذاری در جلوی خط ذکر شده بود.^(۴۸)

جمع‌بندی

در مجموع، تیپ قمر بنی هاشم^(ع) یکی از موفق‌ترین یگان‌ها در محور عملیاتی خود بود. هرچند این یگان - همان‌گونه که در صفحات پیشین اشاره شد - در شب اول عملیات، با مشکل عبور نیروی انسانی مواجه بود، در مرحله اول و در همان شب، موفق شد با ۳ گردان، ۱۰۰ درصد اهداف از پیش تعیین شده را تصرف کند.

در ادامه عملیات نیز این یگان با همین گردان‌های عمل‌کننده، به

اضافه ۳ گردان دیگر که به عنوان احتیاط در نظر گرفته شده بودند، در محور خود تا ۱۲ روز در مقابل پاتک‌های سنگین دشمن مقاومت کرد تا اینکه خط پدافندی تثبیت شد.

تیپ ۴۴ قمر بنی هاشم^(ع) در طول عملیات، غنائم بسیاری به دست آورد که از جمله آنها می‌توان به یک دستگاه تانک و چند قبضه ضد هوایی چهارلول و تک‌لول با مهمات بسیار اشاره کرد.^(۴۹)

از نیروهای تیپ ۴۴ قمر بنی هاشم^(ع) در کل عملیات والفجر ۸، ۲۱۴ نفر شهید، ۱۲۴۸ نفر مجروح، ۱ نفر اسیر و ۳ نفر مجروح شدند.^(۵۰)

نامه‌ای به برادر زاهدی اعلام کرد: «به دنبال تأکیدات گذشته مبنی بر بازسازی یگان ابلاغ می‌شود آن یگان موظف است تعداد ۳ گردان تا تاریخ ۱۳۶۴/۱۱/۳۰ آماده انجام مأموریت داشته باشد.»^(۴۵) در خصوص این ابلاغ فرماندهی سپاه، برادر شاهمراد می‌گوید: «جلسه‌ای در قرارگاه خدمت برادر محسن بودیم و ایشان خیلی تأکید می‌کرد که باید ما در منطقه حضور داشته باشیم و این قدر جدی حرف می‌زد که گفت اگر کلیه مسئولین واحد و گردان‌ها بیایند در خط و ایستادگی کنند در حد یک گردان یا یک دسته هم بشود کافی است، چون که ما به شماها یک اطمینان زیادی داریم و می‌دانیم که می‌توانید با آن همه فشار دشمن در خط مقاومت کنید. اگر در حفظ اینجا کوشا نباشیم دیگر نمی‌توانیم نیرویی به منطقه بیاوریم و خبری از راهیان کربلا و قدس نمی‌باشد.»^(۴۶)

به هر تقدیر، در ادامه بحث و بررسی برای کسب آمادگی و تحویل خط پدافندی به منظور ادامه عملیات، جلسه‌ای در ساختمان انرژی اتمی (در آبادان) با حضور همه فرماندهان گردان‌های باقی‌مانده و واحدها برگزار شد. در این جلسه برادر زاهدی ضمن تأکید بر ضرورت داشتن خط پدافندی گفت: «ما باید حتماً یک الی دو کیلومتر خط را در منطقه تحویل بگیریم.» در پایان جلسه مقرر شد گردان یازدهم^(س) با ۲۱۰ نفر نیرو در خط پدافندی قرار گیرد. گردان امام سجاده^(ع) با ۹۰ نفر نیرو در احتیاط گردان اول باشد و گردان امام حسین^(ع) نیز با ۱۲۰ نفر نیرو در مقر چهارده معصوم واقع در جاده اهواز - آبادان مستقر و آماده باشد.^(۴۷)

تیپ ۴۴ قمر بنی هاشم^(ع) بعد از انتقال به انرژی اتمی و تجدید سازمان و پذیرش تشکیل گردان برای ادامه پدافند، بار دیگر نیروهای خود را در تاریخ ۱۳۶۴/۱۲/۲ به منطقه منتقل کرد و در همان محدوده خط پدافندی قبلی حدود ۸۰۰ متر و ۲۰۰ متر هم از جناح رودخانه را مورد پوشش قرار داد.

سلاح‌هایی که تیپ ۴۴ قمر بنی هاشم^(ع) در محدوده خط پدافندی مستقر کرده بود عبارت بودند از: ۲ قبضه تیربار ۱۴/۵، یک قبضه آر.پی.جی ۱۱، یک قبضه تفنگ ۱۰۶ م.م. و ۶ قبضه خمپاره ۶۰ م.م. در شرق اروندرود نیز در

با وجود همه تلاش‌های فرمانده تیپ برای حل مشکل کمبود قایق‌ها، این موضوع همچنان اصلی‌ترین مشکل عملیات بود

منابع و مأخذ:

۱. مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: عملیات والفجر ۸؛ فتح فاع (طراحی، اجرا، نتایج و بازتاب‌ها)، چاپ دوم، ۱۳۸۷، ص ۹.
۲. حسین اردستانی، تنبیه متجاوز، ص ۱۶۹.
۳. همان، صص ۱۷۲ - ۱۷۱.
۴. سند شماره ۲۵۷/گ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: گزارش راوی تیپ ۴۴ قمر بنی هاشم (ع) در عملیات والفجر ۸ (سیدمحمد فاطمی)، ص ۴.
۵. همان، ص ۵.
۶. همان، ص ۱۰.
۷. احمد پوراحمد، جغرافیای عملیات ماندگار دفاع مقدس، تهران: پژوهشکده علوم و معارف دفاع مقدس، چاپ دوم، ۱۳۹۰، ص ۲۴۰.
۸. ابوالقاسم حبیبی، اطلس راهنما - ۶: آبادان در جنگ، تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، چاپ دوم، ۱۳۸۷، ص ۱۳۱.
۹. سند شماره ۲۵۷/گ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، پیشین، ص ۵.
۱۰. همان، ص ۵.
۱۱. همان، ص ۶.
۱۲. سند شماره ۱۸۳۷۰/ن مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس: جلسه تیپ ۴۴ قمر بنی هاشم (س) (۱۳۶۴/۱۱/۱۴)، نوار شماره ۱۸۳۷۰.
۱۳. سند شماره ۲۵۷/گ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، پیشین، ص ۱۰.
۱۴. همان، ص ۷.
۱۵. سند شماره ۱۸۳۸۹/ن مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس: مصاحبه با علی شیر مسئول اطلاعات عملیات تیپ ۴۴ قمر بنی هاشم (س) در گفت‌وگو با راوی مرکز (سید محمد فاطمی)، (نوار شماره ۱۸۳۸۹)، ۱۳۶۴/۱۲/۵.
۱۶. سند شماره ۲۵۷/گ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، پیشین، ص ۹.
۱۷. همان، صص ۱۲ - ۱۱.
۱۸. همان، ص ۵.
۱۹. سند شماره ۱۸۳۶۸/ن مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس: (۱۳۶۴/۱۱/۱۱)، نوار شماره ۱۸۳۶۸، ص ۱۱.
۲۰. سند شماره ۱۷۰۶۹/ن مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس: (۱۳۶۴/۱۱/۱)، نوار شماره ۱۷۰۶۹.
۲۱. همان، ص ۱۵.
۲۲. همان، ص ۱۷.
۲۳. سند شماره ۱۸۳۷۳/ن مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس: مصاحبه با محمود لاله رخی فرمانده توپخانه ۴۴ قمر بنی هاشم (س) در گفت‌وگو با راوی مرکز (سید محمد فاطمی).
۲۴. سند شماره ۲۵۷/گ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، پیشین، صص ۲۵ - ۲۴.
۲۵. همان، ص ۲۱.
۲۶. همان، صص ۲۲ - ۲۱.
۲۷. همان، ص ۶۱.
۲۸. همان، ص ۲۲.
۲۹. سند شماره ۱۸۳۸۸/ن مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس: مصاحبه (۱۳۶۴/۱۲/۲)، نوار شماره ۱۸۳۸۸، ص ۶۰.
۳۰. همان، ص ۶۰.
۳۱. سند شماره ۲۵۷/گ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، پیشین، ص ۲۴.
۳۲. همان، ص ۶۷.
۳۳. همان، صص ۲۸ - ۲۷.
۳۴. نوار شماره ۱۸۳۷۸، ص ۴۲.
۳۵. سند شماره ۲۵۷/گ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، پیشین، ص ۴۲.
۳۶. همان، ص ۴۱.
۳۷. همان، ص ۴۲.
۳۸. همان، ص ۴۵.
۳۹. همان، ص ۴۷.
۴۰. همان، صص ۴۷ - ۵۶.
۴۱. همان، صص ۵۹ - ۵۷.
۴۲. سند شماره ۱۸۳۴۷/ن مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس: جلسه با فرماندهی، (راوی لشکر فجر)؛ (۱۳۶۴/۱۱/۲۵)، نوار ۱۸۳۴۷.
۴۳. سند شماره ۲۵۷/گ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، پیشین، ص ۶۸.
۴۴. سند شماره ۱۸۳۸۴/ن مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس: جلسه با فرماندهی زاهدی، شاهمرادی و صبوری، (نوار شماره ۱۸۳۸۴)، ۱۳۶۴/۱۱/۳۰، زاهدی، شاهمراد و صبوری، ۱۳۶۴/۱۱/۳۰.
۴۵. سند شماره ۲۵۷/گ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، پیشین، ص ۶۹.
۴۶. سند شماره ۱۸۳۸۴/ن مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس، پیشین.
۴۷. سند شماره ۲۵۷/گ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، پیشین، ص ۷۱.
۴۸. همان، ص ۷۲.
۴۹. همان، ص ۵۶.
۵۰. همان، ص ۷۳.